

na to djelo svakoga svoga vjernika i poklonika. Tome libretu Händel je dao nedostiziv, genijalni, glazbeni izraz. Tako nam Händelov umjetnički genij glazbeno dočarava djelo Sina Božjega u najsavršenijoj i poput suze čistoj grandioznosti.

Moramo reći da taj govor svaka generacija čuje pomalo na svoj način. Stoga nije čudo da su kroz dva stoljeća načinjene mnoge modifikacije veličanstvenog *Mesije*. Händelovo je remek-djelo postalo opće-ljudska svojina pa svaka generacija osjeća potrebu da ga adaptira za svoje vrijeme i svoj ukus.

Svakako, Händelov je *Mesija* vrhunska glazbena isповјest vjere i nade u veliku budućnost čovječanstva za koju jamči Bog i Krist. Ta budućnost je već sada, u srcu čovječanstva, djelatna u Isusovim vjernicima i poklonicima i u svim ljudima dobre volje koji imaju osjećaja za ovo jedinstveno umjetničko djelo u kojem se savršeno sjedinjuje glazba i riječi.

Kod prve izvedbe, za vrijeme pauze, vele da je Händel u razgovoru s jednim engleskim aristokratom iznio vrednovanje svoje umjetnosti i umjetnosti uopće: »Boljelo bi me kad bih ljudima pružio samo užitak. Moj je cilj učiniti ih boljima«.

Došla nam voda do grla!

Vlatko Bilić

Najprije molim cijenjeno čitateljstvo da mi oporosti smjelost što se bez dovoljno stručnog znanja i bez autoriteta stručnjaka javljam za riječ na ovoj stručnoj tribini. Držim ipak da mi dugogodišnje iskustvo pjevača u crkvenim zborovima i instinkt za mjeru, ukus i karakter glazbe, duhovne i svjetovne, koji sam stekao prateći glazbena zbivanja i pohađajući glazbene priredbe, daju pravo da iznesem svoje mišljenje o zabrinjavajućim pojavama u praksi suvremene hrvatske crkvene glazbe. Želim da ovo bude poticaj da netko odgovoran počne odlučno sređivati ovo stanje.

Znamo kakva je reakcija na nove poglede i odredbe Drugog vatikanskog koncila o svetoj glazbi uslijedila kod nas: mnogi iz krugova vjernika i svećenstva (osobito redovnika!) s velikim olakšanjem odbacili su »teško breme tradicije« i bacili se grozničavo na prekapanje po glazbenim ropotarnicama drugih naroda, po plantažama pamuka, po barovima, po kabaretima, po taborištima gnjevnih mladih razbarušenih prosvjedovatelja, i još kojekuda, i tako malo pomalo skupili brdo svega i svačega, što se sad već zove ništa manje nego »Hrvatski crkveni napjevi za razne prigode«. To je, naime, poglavlje u »Hrvatskoj crkvenoj pjesmarici«, izdanju Kršćanske sadašnjosti, Zagreb i Naddušobrižničkog ureda, Frankfurt/M 1976., na koju ću se opširnije osvrnuti. Nešto sam načuo o načelima kojima su se ravnali u radu izdavači spomenute zbirke, ali o tome neka govore drugi, a ja ću samo o sadržaju spomenutog poglavlja.

Najprije blagi prigovor zbog površnosti: tekst »Zdravo Marijo« podmetnut je pod, doduše, tradi-

LITERATURA:

a) glazbena

G. F. HAENDEL, *Der Messias*, Leipzig
F. VOLBACH, *Der Messias*, Leipzig.
C. MACKERRAS, *Messiah*, London, 1967.
J. ANDREIS, *Povijest glazbe*, Zagreb, 1942.
C. HÖWELER, *Muzički leksikon*, st. 205 — 206. Beograd, *Muzička enciklopedija*, Leksikografski zavod, sv. I str. 617 — 621., Zagreb (1958.)
Enciklopedija storica, ediz. UTET. vol. II str. 663. Torino, 1966.

b) teološka:

C. TOMIĆ, *Psalmi*, Zagreb, 1973.
A. REBIĆ, *Prorok Izaija*, Zagreb, 1971.
W. D. BOOR, *Prva poslanica Korinćanima*, Zagreb, 1974.
W. J. HARRINGTON, *Uvod u Novi zavjet*, Zagreb, 1969.
X. LEON-DUFOUR, *Rječnik biblijske teologije (RTB)*, Zagreb, 1969.

c) povijesna:

G. M. TREVEYAN, *Povijest Engleske*, Zagreb, 1956.

cionalnu crkvenu melodiju iz Citharae octochordae »Zlatnih krila«, ali note po vremenskoj vrijednosti nisu prilagođene povećanom broju slogova novog teksta. Zatim »O dođite, vjernici!: to nije hrvatski napjev, nego prastari latinski »Adeste fideles«, koji se pripisuje sv. Bonaventuri. J. Molitor (»O čovječanska hrano«) nije sigurno skladao hrvatske crkvene napjeve. Isto tako pod naslov poglavlja ne spadaju »Krist Kralj vlada«, »O najsvetija«, »Sred te se pećine« i »Svetom Anti«. No, sve bi se ovo moglo podnijeti; ako i nisu naši, ponašeni su tijekom vremena, i konačno, izvorni su crkveni napjevi i imaju potrebna svojstva crkvene glazbe. Mnogo je teže prijeći preko skupine napjeva pod zajedničkim podnaslovom »Šansone«. Prije svega sam podnaslov znači doslovno popijevke i takvu tuđu rječtinu bolje bi bilo izbjegavati. Ona označuje posebnu glazbenu vrstu vjerojatno samo u Francuskoj, i to posebnu samo zato što je francuska, kao što je i njemački Lied posebna vrsta samo zato što je njemačka. Obje su nastale u određenim uvjetima i određenoj klimi. Kad se »chanson« presadi izvan Francuske, iznikne svašta, kao što se kod nas dogodilo s pomodarskom riječju »boutique«: butik za ribu, butik za lijesove itd, a to je već daleko od ukusa i od smisla. To je izivljavanje polupismenog mentaliteta. A sad idemo dalje. Osim popijevaka naših slavni, vrijednih i legendarnih »Žetelaca« koje sam sklon pustiti u crkvu, pa i u neke dijelove liturgije (da se ne rekne da sam zadržati konzervativac), većinu čine crnačke duhovne popijevke, Negro spirituals: »Ol'Joshua fit the battle ob Jerico« (»Braćo moja, radujmo se«), »Michael rows

the boat« (»Bože moj dopusti mi«), zatim slatka i neizbježna »Swing low, sweet chariot« (»O dođi, Bože k nama«), onda jedna iz repertoara američke protestne pjevačice Joan Baez kojoj ne znam naslov, ali se u njoj neprestano ponavlja nekakva riječ »kumbaja«; prijevod je »Dođi, dođi nam Gospode«. Zatim je tu i američka bojna himna »Battle hymn of the Republic«, poznata i pod naslovom »John Brown's bodu«, u prijevodu »Kriste, u tvoje ime«; tu se u beskraj ponavlja izrazito »hrvatska« riječ »glory« s ipsilonom; to osobito ljupko zvuči kad pjevaju naše bakice. Podrijetlo ovih napjeva nije, naravno, označeno. Može se i ovako stjecati kulturna baština, ali to nije bio stil naših predaka. Nasuprot ovome moram istaknuti kao časnu iznimku duvanjska »Naša ognjišta« koja su izdala sličan biser od pjesmarice, ali su bar pošteno označili podrijetlo svakog stranog napjeva.

Inače, osim spomenutih, na cijeni su po našim »naprednim« zajednicama vjernika još neke crnačke duhovne: »My Lord, what a mornin'« (»Bože, koje radosti«), »When the Saints go marchin'in«, »Go down, Moses« i druge. A naš narod je gladan domaće crkvene popijevke, osobito naši privremeni iseljenici. Treba li im utrapiti koješta samo zato što su oni spremni sve kupiti a nemaju vlastitog kriterija, nego se s punim pravom pouzdaju u onu formulu: »Izdaje se dozvolom crkvenih oblasti«? Tko to pregledava u ime crkvenih oblasti? A tko pronalazi, bira, prevodi ove popijevke, tko odobrava prijevode i potvrđuje da su u skladu sa smjernicama Koncila? Usput rečeno, prijevod nemaju nikakve veze s izvornim tekstom a isto tako ni naslovi. Mislim da me ne varaju slutnje da su tu na djelu neke nasrtljive sekte naše reformirane braće, a oni, koji bi im se morali svojim autoritetom suprotstaviti, spavaju. U isto vrijeme podcjenjuje se, zapostavlja i gura u zaborav naša izvorna, vlastita glazba, a na naše nove umjetničke crkvene skladbe sliježe se u arhivima prašina. I nije istina da ih nema. Ali nam ne odgovara da ih vidimo.

U crkvenom zboru, u kojemu pjevam, pročelnik zbora, inače crkvena osoba, na vlastitu inicijativu uveo je prvu crnačku duhovnu da malo osvježi raspored i privuče mlade u zbor. Zanimljivo je da su to svi članovi prihvatili bez prigovora. Kad sam ja prigovorio, jedan član proglasio me lefebvrinom a drugi je na to dodao da je sramota što tek sad prelazimo na te moderne popijevke, kad se one već odavno i u svakom selu pjevaju(!!!). To su bila dva intelektualca; eto, kako su nam u toj stvari poučeni laici koji bi imali promicati duh Koncila u »bazi«, da se tako izrazim.

Svoje stanovište o uvođenju u crkve i u liturgiju novih napjeva i tekstova temeljim na odredbama Konstitucije »Sacrosanctum concilium« o sve-toj liturgiji:

»Sveta će glazba, dakle, biti to svetija što se tješnje poveže s liturgijskim činom... (čl. 112).

»Neka (skladatelj) sastave napjeve koji će se isticati oznakama prave svete glazbe... Riječi određene za sveto pjevanje treba da budu u skladu s katoličkom naukom i neka se najradije uzimaju iz Svetog pisma i liturgijskih vrela« (čl. 121).
i Uputi o glazbi u sv. bogoslužju:

»Gdje vlada zakoniti običaj... da se kod ulaza, prikazanja i pričesti pjesme iz »graduala« zamijene drugima smije se... taj običaj zadržati samo ako se takve pjesme slažu s dijelovima Mise, s blagdanom ili s liturgijskim vremenom... (čl. 32).

»Glazbenici će se prihvatiti tog novog posla vođeni brigom da slijede predaju... Gledat će na sva djela iz prošlosti kao i na njihove vrste i svojstva, ali će pomnjivo paziti i na nove zakone i potrebe svete liturgije, tako da »novi oblici na neki način organski izrastu iz već postojećih oblika« (čl. 23 Uredbe) i da ta nova djela za riznicu crkvene glazbe stvore novi dio koji neće biti nedostojan onoga iz prošlosti« (čl. 59).

»... Ali ipak treba izbjegavati da se samo zbog kušanja izvode u crkvi one stvari koje ne priliče svetosti mjesta, dostojanstvu liturgijskog čina i pobožnosti vjernika« (čl. 60).

»Posebna se priprema traži od stručnjaka kad imaju svetu glazbu prilagoditi u onim krajevima koji posjeduju vlastitu glazbenu predaju...« (čl. 61).

Prema ovome, crnačke duhovne popijevke duhovne su za nas samo po nazivu. Osobno ih vrlo cijenim, ali izvan crkve. Za crkvu su neprikladne jer izazivaju asocijacije na zabavnu glazbu i zabavu: u ušima glazbeno prosječno naobraženog vjernika odjekuju deseci različitih odredba pojedinog napjeva od jazza do revijskog stila. Koliko razorno na pobožnost može djelovati asocijativna veza vidimo na primjeru riječi »čša«, koja je izbačena iz hrvatskog teksta Reda Mise jer izaziva asocijacije na zadimljene i zapsovane krčmetine u najuzvišenijim trenucima Mise. Osim toga nametljiv, nama stran ritam i sinkope izazivaju nemir u duši i onemogućuju sabranost i pobožnost. Pogoduje onima koji svaki obred u crkvi zovu slavljem i tako ga i doživljuju. Čuo sam čak i pomalo apsurdnu kombinaciju: pokorničko slavlje. Ne bih se više čudio ni da čujem »pogrebno slavlje«. Uopće, previše slavimo a premalo se zabrinjavamo nad sobom. Zarazilo nas vrijeme. Tekstovi podmetnuti pod ove napjeve znaju biti ponekad upravo diletantski neinventivni a često i problematični sa stanovišta katoličke nauke. Ne kažem da i među djelima tradicionalnog repertoara nema isto tako nevrijednih; ja ih ne branim. Treba i njih podvrći čišćenju.

Iako sam prvenstveno osudio prodor crnačkih duhovnih popijevaka u naše crkve, isto tako treba strogo prosuditi i razvrstati po istim načelima i sve druge novotarske glazbotvorine koje uspijevaju nečijom nebrigom ući u crkve. Završit ću sa željom da netko konačno uspostavi nadzor i red nad ovim nepoželjnim i nepredvidivim kretanjem.

LITERATURA:

Dr. Alma Heiberg: *Negro Spirituals*, Kobenhavn b. g.

Margaret Bradford Boni: *Fireside Book of Folk Songs*, New York 1947.

Dokumenti Drugog vaticanskog koncila, KS Zagreb 1972.

»Sveta Cecilija« brojevi 1 — 4, Zagreb 1969.